

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

VÄGLEDNING

3. Förbered för att teckna avtal

Offentliga aktörers samverkan med frivilliga försvarsorganisationer och frivilliga i civil beredskap

3. Förbered för att teckna avtal

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Foto omslag: Marcus Askelöf

Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB1910 - reviderad juli 2022

Innehåll

Förbered för att teckna avtal	4
Grundläggande om avtal och villkor	4
Avtal på individ- respektive organisationsnivå	6
Samverkan för tjänstgöring i totalförsvaret	7
Avtal för frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret	8
Ersättning och förmåner	9
Sammanfattning om samverkan för tjänstgöring i totalförsvaret	10
Samverkan för tjänstgöring i fredstida krisberedskap	10
Tidsbegränsad anställning för frivilligas tjänstgöring i fredstid	10
Ersättning, arbetsmiljö och försäkring	11
Vidareläsning	11

Förbered för att teckna avtal

Detta är tredje kapitlet i MSB:s vägledning om hur offentliga aktörer kan samverka med frivilliga. Vägledningens kapitel redogör för olika steg på vägen i samverkan för bättre beredskap. I det här kapitlet redogör vi för regelverken och för frågor du behöver beakta när du förbereder och tecknar juridiska överenskommelser med frivilliga personer eller frivilligorganisationer.

Här presenteras också förslag på praktiska tillvägagångssätt för samverkan med frivilliga genom formaliserade överenskommelser som skapar tydlighet i fråga om ansvar, befogenheter och villkor. Avtalstecknande bör föregås av en grundlig behovsanalys (se kapitel 2 i denna vägledning) baserat på en god förståelse för frivillighet och olika typer av frivilliga (se kapitel 1).

Kapitlet fokuserar till stor del på de frivilliga försvarsorganisationerna eftersom de har en särskild roll inom totalförsvaret och en viktig roll i fredstida krisberedskap. Utgångspunkten i vägledningen är totalförsvarets behov för rekrytering och utbildning av frivilliga.

Utifrån sådan planering bör aktörer också beakta hur dessa resurser ska kunna nyttjas även inom fredstida krisberedskap i enlighet med målsättningen om ett sammanhängande system för civil beredskap. Andra viktiga aspekter av detta genomgående perspektiv beskrivs i vägledningens övriga kapitel, som finns att nå via [msb.se/frivilliga](https://www.msb.se/frivilliga).

regeringen som har uppgifter inom totalförsvaret, har enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet möjlighet att ingå avtal med personer som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att de ska tjänstgöra i totalförsvaret. Den möjligheten ska nyttjas vid behov, och sådan personal ska krigsplaceras. Ett sådant avtal medför att den frivilliga personalen omfattas av ett eventuellt beslut om allmän tjänsteplikt för verksamheten. Kommuner och regioner kan också träffa avtal med motsvarande frivilliga, dock utan att hänvisa till förordningen. Det betyder att frivilliga i kommun och region formellt inte lyder under allmän tjänsteplikt om regeringen föreskriver om detta utan enligt det som framgår av avtalet¹. Frivilliga försvarsorganisationer kan även ta emot uppdragsersättning från anslag 2:4 Krisberedskap för att utforma och genomföra utbildning med kommuner och regioner som uppdragsgivare. Läs mer om finansiering i kapitel 2 i denna vägledning.

Grundläggande om avtal och villkor

Offentliga aktörer som behöver förstärka sin organisation med kompetens för uppgifter i civil beredskap kan få stöd från utbildade medlemmar från frivilliga försvarsorganisationer. Myndigheter under

1. Läs mer om totalförsvarsplikt, vad den innebär och hur den kan fullgöras på MSB:s webbplats: <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/krigsorganisation-och-krigsplacering/totalforsvarsplikt/>

Två centrala begrepp som:

Avsiktsförklaring: Överenskommelse mellan två parter, oftast en offentlig aktör och en frivilligorganisation, om ramar för samverkan och förhandling. I regel är avsiktsförklaringen inte juridiskt bindande men det behöver avgöras från fall till fall.

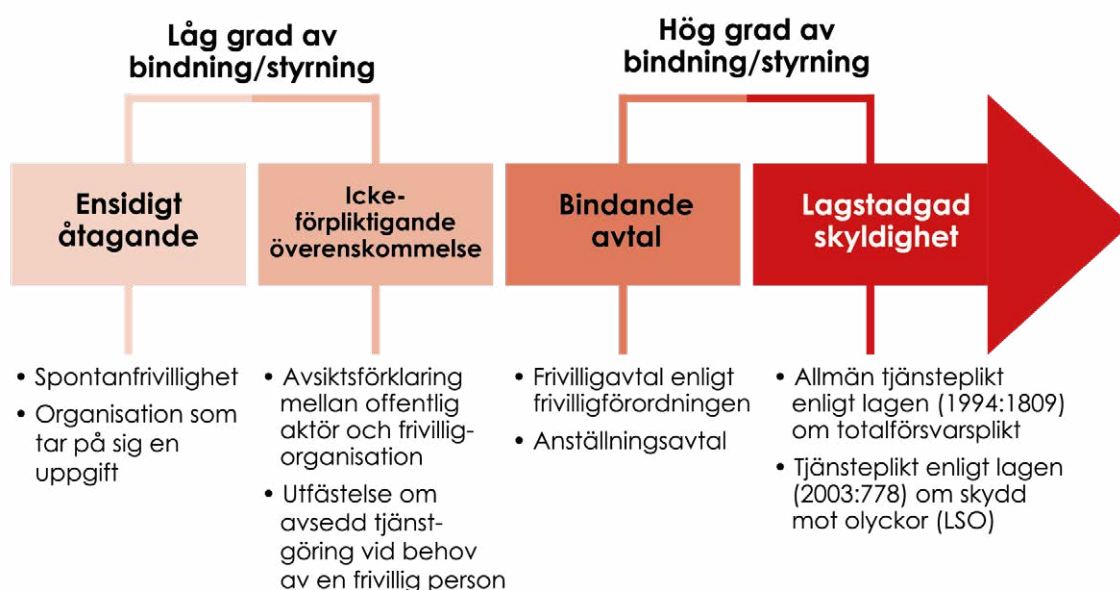
Avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret (frivilligavtal): Avtal som myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret kan ingå med en medlem i en frivillig försvarsorganisation om att hen ska tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal. Avtal om tjänstgöring får ingås med den som fyllt 16 år för uppgifter inom civilt försvar. Av avtalet ska framgå tjänstgöringens art, tjänstgöringsskyldighetens omfattning och tjänstgöringstidens längd. Det här är reglerat i 2 och 4 §§ frivilligförordningen

En viktig utgångspunkt i samverkan med frivilliga före, under och efter en samhällsstörning är tydlighet, och att roller, ansvar och befogenheter är utredda. MSB anser att om en offentlig aktör behöver få vissa kravställda arbetsuppgifter utförda bör aktören ingå ett avtalsförhållande med den frivillige. För tjänstgöring som inte omfattas

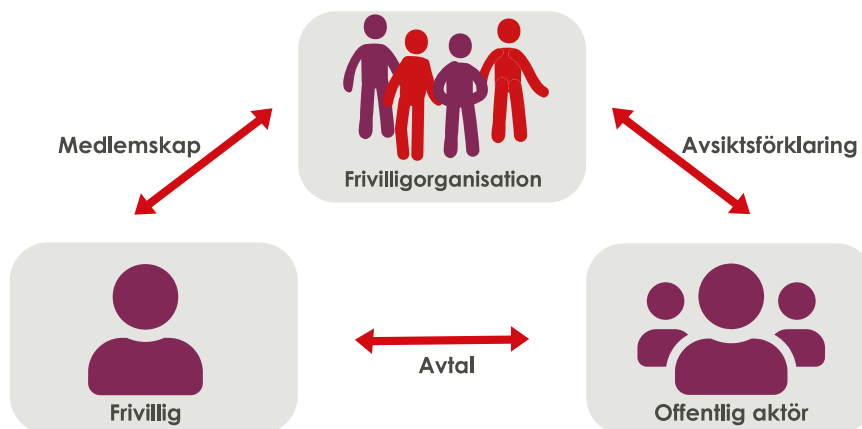
av frivilligförordningen, det vill säga under fredstida samhällsstörningar, innebär detta anställning. I och med anställning träder arbetsgivaransvaret in. Att reglera samverkan genom juridiska överenskommelser kräver vissa förberedelser, och det är en god idé att planera för detta i tid innan det förutsedda behovet av frivilliga under samhällsstörningar aktualiseras. Att träffa överenskommelser med frivilliga försvarsorganisationer och deras medlemmar på förhand är både fördelaktigt och nödvändigt för att skapa en beredskap i organisationen och allokera resurser. Totalförsvarets krav och behov ska beaktas och är i många fall dimensionerande för många aktörer.

Att skapa förutsättningar för att teckna de avtal som är nödvändiga är en viktig del av att analysera behovet av frivilliga förstärkningsresurser (se kapitel 2 i denna vägledning). Rutinerna behöver utgå från verksamhetens förutsättningar utifrån uppdrag och skyldigheter i gällande regelverk, och vara väl förankrade i det bredare arbetet med verksamhetens kompetensförsörjning.

Förutsättningarna för avtalsreglerad samverkan med frivilliga inom totalförsvaret respektive fredstida krisberedskap är olika, och behöver därför avtalsmässigt separeras.

Figur 1. Olika typer av samverkan utifrån graden av bindning och styrning

Figur 2. Frivilligsamverkan som en relation mellan tre parter

Totalförsvarsmyndigheters samverkan med frivilliga försvarsorganisationer regleras i frivilligförordningen. Frivilliga som tecknar avtal med en myndighet om tjänstgöring under höjd beredskap bör också så långt möjligt beredas möjlighet att tjänstgöra vid fredstida samhällsstörningar på lämpligast möjliga sätt. Frivilligas tjänstgöring hos offentliga aktörer inom fredstida krisberedskap hanteras i regel genom att personer anställs för de arbetsuppgifter som ska utföras.

I figur 1 på föregående sida sammanfattas olika former av samverkan utifrån graden av bindning och styrning genom avtal och överenskommelser.

I korthet om avtal

- Att förbereda sig i god tid för att kunna teckna avsiktsförklaringar med frivilligorganisationer och avtal med de utbildade och övade frivilliga skapar ordning och förutsägbarhet i planeringen.
- MSB rekommenderar offentliga aktörer att anställa de frivilliga som behövs för arbetsuppgifter vid fredstida samhällsstörningar.
- Det är olika regelverk som gäller vid fredstida krisberedskap respektive tjänstgöring inför och under höjd beredskap.
- Kommuners och regioners avtal med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer om tjänstgöring i totalförsvaret regleras inte av frivilligförordningen. Däremot kan det vara en bra idé att beakta förordningens formkrav även i kommuner och regioners avtal.

Avtal på individ- respektive organisationsnivå

Det är viktigt att skilja mellan avtal med den frivilliga personen och överenskommelser/avsiktsförklaringar med en frivilligorganisation. Som illustreras i figur 2 involveras alltså ofta tre parter när en offentlig aktör använder sig av frivilliga: den offentliga aktören, den frivilliga individen samt den frivilligorganisation som den frivilliga personen tillhör.

För uppgifter inom totalförsvaret såväl som inom den fredstida krisberedskapen bör nyttjande av frivilliga planeras i förväg, i samverkan med frivilliga försvarsorganisationer och eventuellt andra frivilligorganisationer.

En avsiktsförklaring på organisationsnivå mellan den offentliga aktören och frivilligorganisationen kan komplettera de avtal som tecknas med organisationens medlemmar.²

Avsiktsförklaringen kan sätta upp ramarna för samverkan, och tydliggöra vilken aktör som ansvarar för vad i relationen till de frivilliga i fråga om till exempel utbildning, övning och information om planerade aktiviteter.

2. Svenska Röda Korset är en frivillig försvarsorganisation i fråga om totalförsvarets sjukvård och i verksamheten för civilbefolkningens skydd i krig. Organisationen tecknar endast avtal på organisationsnivå och dess medlemmar ingår därför inte avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret. De kan heller inte anställas och tar inte emot ersättning för sitt arbete.

Dialog på organisationsnivå är en förutsättning för god planering och förutsägbarhet. Detta är särskilt viktigt för samverkan med frivilliga försvarsorganisationer, som behöver rekrytera och utbilda rätt kompetens, i ett tillräckligt antal och i lämpliga geografiska områden. Denna förmåga bygger på att frivilliga försvarsorganisationer får en grundläggande kännedom om behov och krav hos den offentliga aktören. Att ha samsyn kring behov och krav på utbildning är också en förutsättning för att kunna söka finansiering: frivilliga försvarsorganisationer ansöker om ersättning från anslag 2:4 Krisberedskap för uppdrag inom rekrytering och utbildning utifrån uttryckta behov hos offentliga aktörer (se kapitel 2 i denna vägledning).

En övergripande avsiktsförklaring mellan en offentlig aktör och en frivillig försvarsorganisation kan behandla till exempel följande frågor:

- Hur länge ska samarbetet pågå?
Tills vidare eller tidsbegränsat?
Övriga relevanta tidsförhållanden?
- Vilket syfte och vilka behov är samarbetet tänkt att fylla?
- Vilka samverkansformer ska gälla (återkommande möten etc.)?
- Hur ska kostnader för planeringsarbete och andra kostnader fördelas?
- Hur ska kommunikation och dialog om behov och till exempel tillgängliga resurser, utbildning och övning ske?
- Vilka övergripande villkor ska gälla för medlemmar som tjänstgör vid insats, utbildning och övning?
- Vad gäller för säkerhetsskydd?
Till exempel kring säkerhetsprövning och sekretess?
- Vilka särskilda bestämmelser finns för höjd beredskap?

I korthet om samverkan mellan offentlig aktör, individ och frivilligorganisation

- Samverkan med frivilliga berör ofta tre parter: den offentliga aktören, den frivilliga personen, och en frivilligorganisation.
- Samverkan genom avtalsreglerade relationer underlättas om den offentliga aktören och berörda frivilligorganisationer tidigt har en dialog om behov, arbetsfördelning och krav.
- En övergripande överenskommelse eller avsiktsförklaring mellan den offentliga aktören och den frivilliga försvarsorganisationen underlättar för god planering och förutsägbarhet i arbetet med frivilliga förstärkningsresurser.
- Överenskommelser på organisationsnivå kan i vissa fall omfattas av upphandlingsregler. Detta behöver beaktas i planeringsarbetet.³

Samverkan för tjänstgöring i totalförsvaret

De frivilliga försvarsorganisationerna har en särskild roll inom totalförsvaret genom frivilligförordningen. I förordningen framgår att en myndighet med uppgifter inom totalförsvaret kan ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att personen ska tjänstgöra inom totalförsvaret.

De arton organisationer som anges i förordningens bilaga har en särskild roll när det gäller utbildning av frivilliga för avtal i myndigheters totalförsvarsverksamhet. Staten finansierar också organisationernas samverkan med myndigheterna (via organisationsstöd) och deras arbete med rekrytering och utbildning av lämpliga frivilliga. Det senare sker genom att organisationerna söker uppdragsersättning via MSB från anslag 2:4 Krisberedskap (se kapitel 2 i denna vägledning). Finansieringen via uppdragsersättning omfattar inte bara att bygga förmåga, utan också upprätthållande

3. Denna vägledning hanterar inte närmare frågor som rör upphandlade tjänster.

genom kompletterings- och repetitionsutbildningar samt vissa övningar för de frivilliga, inom angivna ekonomiska ramar.

Från förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

2 § En myndighet med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (en frivillig) om att denne skall tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal.

Innan ett avtal enligt första stycket ingås, skall myndigheten kontrollera med den frivilliga försvarsorganisationen att den frivillige är lämplig för tjänstgöringen.

3 § Myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret skall, var och en inom sitt verksamhetsområde, efter hörande av berörda frivilliga försvarsorganisationer och de samarbetsorgan som organisationerna kan ha bildat,

1. ange målen för utbildning av frivilliga för uppgifter inom totalförsvaret,
2. ange vilken utbildning som myndigheten anser bör genomföras
3. lämna organisationerna underlag för upplysningsverksamhet,
4. vid behov teckna avtal enligt 2 §
5. registrera och krigsplacera sådan personal som ingått avtal,
6. i övrigt stödja den frivilliga försvarsverksamheten

Avtal för frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret

Avtal enligt frivilligförordningen får ingås med den som fyllt 16 år (för uppgifter i civilt försvar). Ett frivilligavtal med en myndighet innebär att den frivilliga personen förbinder sig att tjänstgöra hos den aktuella myndigheten vid höjd beredskap.

Enligt frivilligförordningens bestämmelser ska det av avtalet med den frivillige framgå

- tjänstgöringens art
- tjänstgöringsskyldighetens omfattning
- tjänstgöringstidens längd.

Ett frivilligavtal är grunden för planeringsåtgärden krigsplacering. För att säkerställa att den frivillige inte redan är i anspråkstagen hos någon annan aktör i totalförsvaret görs disponibilitetskontroll hos Totalförsvarets plikt- och provningsverk.

Med stöd av frivilligavtalet kan den frivillige krigsplaceras i myndighetens krigsorganisation och registreras hos Totalförsvarets plikt- och provningsverk. Den frivillige blir därmed skyldig att tjänstgöra hos myndigheten vid höjd beredskap då regeringen föreskrivit om allmän tjänsteplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Det är myndigheten som ansvarar för disponibilitetskontroll, krigsplacering och registrering. MSB tillhandahåller stöd för olika aktörer i arbetet med krigsorganisation och krigsplacering.⁴

Den frivilliga försvarsorganisationen ansvarar för att kontrollera att den frivilliga personen är lämplig för tjänstgöringen. Om den offentliga aktören bedömer att en befattning ska placeras i säkerhetsklass ska säkerhetsprövning genomföras. Det är den offentliga aktören som ansvarar för den bedömningen och prövningen.

Särskilda överenskommelser som ingås med en frivillig försvarsorganisation ersätter inte de individuella avtalen. Sådana överenskommelser på organisationsnivå är i stället att se som en del av en övergripande planering med syftet att det ska finnas rätt kompetens för placeringarna över tid.

Frivilligförordningens bestämmelser är inte tillämpliga för kommuner och regioner. För kommuner och regioner som vill knyta till sig frivilliga för tjänstgöring inom totalförsvarsverksamhet finns möjlighet att teckna avtal med enskilda individer på civilrättsliga grunder.

Det är en god idé att med utgångspunkt i frivilligförordningens bestämmelser utarbeta en mall för avtal med frivilliga inom totalförsvaret som fungerar med myndighetens processer och rutiner i arbetet med beredskapsplanering och kompetensförsörjning.

4. MSB:s stöd avseende krigsorganisation och krigsplacering: <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap--civilt-forsvar/krigsorganisation-och-krigsplacering/>.

Checklista för myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret

- ✓ För dialog om behov, krav och mål för utbildning med aktuell frivillig försvarsorganisation.
- ✓ Kom överens med organisationen om formerna för utbildning och omfattningen av rekryteringsbehovet.
- ✓ Klargör er syn på och för dialog med organisationen om rekryterade frivilligas lämplighet för tjänstgöringen.
- ✓ Genomför disponibilitetskontroll hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.
- ✓ Teckna avtal enligt 2 § frivilligförordningen.
- ✓ Krigsplacera frivillig avtalspersonal och registrera hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Ersättning och förmåner

Ersättning till frivilliga som tjänstgör inom totalförsvaret regleras i förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga. Där framgår att frivilliga som tjänstgör vid höjd beredskap eller deltar vid en ledningsövning för totalförsvaret eller i lokal totalförsvärsövning har rätt till befattningspenning, dagpenning eller dagersättning motsvarande de belopp som anges i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvärspliktiga.

Ur förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga

Förmåner i fredstid

Dagpenning, dagersättning m.m.

2 § När en frivillig tjänstgör under tid då det inte råder höjd beredskap, får han eller hon dagpenning, om tjänstgöringen avser

1. utbildning i mer än två dagar till en krigsbefattning eller vidareutbildning i en krigsbefattning eller vidareutbildning till instruktör
2. deltagande i ledningsövning för totalförsvaret eller i lokal totalförsvärsövning.

Vid annan tjänstgöring än som avses i första stycket får den frivillige dagersättning. Vid utbildning enligt första stycket 1 som är kortare än tre dagar betalas dock dagpenning för dag för vilken den frivillige visar att han eller hon förlorar arbetsinkomst på grund av tjänstgöringen.

Försäkringsvillkor och övriga förmåner till frivilliga som tjänstgör inom totalförsvaret regleras också i förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga. Till exempel finns bestämmelser om rese-, sjukvårds- och tandförmåner, och ersättning vid skada, sjukdom och dödsfall.

Ersättning enligt förordningens bestämmelser betalas ut av Försäkringskassan. Beloppsnivån för dagpenning utgår från individens sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Ersättning för tjänstgöring i en frivillig försvarsorganisation (till exempel utbildning och övning) betalas ut av organisationen. Försäkringskassan får information om tjänstgöringen och rätt till ersättning för avtalspersonal som krigsplacerats och registrerats hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Det är den frivillige själv som ansöker om ersättning hos Försäkringskassan.

I förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga framgår också att frivilliga omfattas av statligt personskadeskydd. I Försäkringskassans vägledning⁵ står följande:

"Det utvidgade skyddet som finns i 7 kap. 3 § SFB innebär att medlemmar, inklusive ungdomsmedlemmar, som deltar i aktiviteter som sanktionerats av en frivillig organisation och som kan anses vara en verksamhet inom totalförsvaret, omfattas av det statliga personskadeskyddet. Exempel på detta är kursverksamhet för krigsplacerade eller utbildning av medborgare för uppgifter inom totalförsvaret. Det är syftet med kursen eller utbildningen som avgör om medlemmarna omfattas av det statliga personskadeskyddet."

MSB föreskriver om beloppsnivåer för befattningspenning, funktionärsarvode och utbildningspremie inom det civila försvaret, enligt 16 och 17 §§ i förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga.

5. Försäkringskassan (2018). *Statligt personskadeskydd*. Vägledning 2004:6, version 8, s. 22.

Sammanfattning om samverkan för tjänstgöring i totalförsvaret

Sammanfattningsvis gäller för tjänstgöring i totalförsvaret frivilligförordningens skrivningar om myndigheters skyldigheter och

förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga. För kommuner och regioner gäller eventuella civilrättsliga avtal för tjänstgöring under höjd beredskap.

Tabell 1. Reglering avseende avtal, ersättning och försäkring hos myndigheter respektive kommuner och regioner

	Avtal	Ersättning	Försäkring
Myndigheter	Frivilligavtal med individ	Dagersättning eller dagpenning enligt förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga	Enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.
Kommuner och regioner	Civilrättsligt avtal med individ	Ersättning och villkor enligt avtal	Enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Samverkan för tjänstgöring i fredstida krisberedskap

Det är viktigt att offentliga aktörer som önskar knyta till sig frivilliga förstärkningsresurser för tjänstgöring vid stora olyckor och samhällsstörningar i fredstid upprättar en god kontinuerlig dialog mellan berörda interna funktioner med olika ansvarsområden, såsom beredskapsplanering, rättsstöd och HR. Processer och rutiner behöver vara aktörsspecifika – dels finns skillnader i regelverk mellan myndigheter respektive kommuner och regioner, dels varierar kollektivavtal samt rutiner och tillvägagångssätt.

När en myndighet knutit till sig frivilliga genom att teckna avtal om tjänstgöring i totalförsvaret enligt frivilligförordningen och krigsplacerat dessa individer vid myndigheten bör målsättningen vara att de så långt möjligt nyttjas för uppgifter i fredstida krishantering för de behov som aktören kan ha.

Tidsbegränsad anställning för frivilligas tjänstgöring i fredstid

För annan tjänstgöring än den som regleras i frivilligförordningen, det vill säga annat än övning, utbildning eller tjänstgöring inför eller under höjd beredskap, gäller ordinarie regler på svensk arbetsmarknad. MSB rekommenderar offentliga aktörer att anställa frivilliga för tjänstgöring vid samhällsstörningar i fredstid.

Varför anställa?

Vikten av anställning blir tydlig om en eller flera av följande frågor besvaras med ett ja:

- Behöver den frivillige arbetsledas?
- Behöver den frivillige försäkras?
- Behöver den frivillige ha tillgång till passerkort och datasystem med mera?
- Förekommer det sekretessbelagd information i arbetsmiljön?
- Ska den frivillige företräda myndigheten?

Totalförvarsplaneringen innebär att resurser byggs upp, utbildas och övas för offentliga aktörers behov under höjd beredskap. Men de frivilliga som sluter avtal om tjänstgöring i totalförsvaret bör också nyttjas så långt möjligt för behov vid samhällsstörningar i fredstid. För detta krävs alltså en administrativ beredskap hos den offentliga aktören att anställa den frivilliga personen.

En frivillig som anställs vid samhällsstörningar i fredstid kan antas utföra arbetsuppgifter som är av övergående karaktär. Därför kan personen som regel få en tidsbegränsad anställning.

Utgå från er organisations ordinarie rutiner, avtal och villkor för tidsbegränsade anställningar och förbered processen så långt möjligt för att den frivillige snabbt ska kunna komma in i arbetet vid en samhällstörning som kräver att organisationen förstärks. Samma sak gäller för att den frivillige ska kunna delta i övning och utbildning som inte regleras genom frivilligförordningen. Vid osäkerhet, för dialog med din HR-enhet eller motsvarande funktion eller ta kontakt med till exempel Arbetsgivarverket eller SKR för rådgivning i arbetsgivarfrågor.

Om det uppstår en situation där den frivillige samtidigt erbjuds arbete hos mer än en arbetsgivare, till exempel vid en större samhällstörning, måste hen själv ta ställning till vilken organisation hen vill träda i tjänst hos, eventuellt i samråd med de berörda arbetsgivarna.

Ersättning, arbetsmiljö och försäkring

Arbetsgivaren är ansvarig för den frivilliges arbetsmiljö på samma sätt som för övriga anställda, under tiden som hen är anställd.

Med ett anställningsavtal regleras förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare vad gäller bland annat arbetsgivaransvar och försäkringsfrågor. Vid anställning råder normalt sett principalansvaret för den anställde, det vill säga att arbetsgivaren ansvarar för om den anställde genom fel eller försummelse orsakar sak- eller personskada i tjänsten.

Vad gäller ersättning gäller som huvudregel för frivilliga som gör insatser i fredstid sedvanlig avtalsfrihet på arbetsmarknaden. Ersättningsnivåerna ska i regel fastställas i linje med gällande lönebild hos den berörda arbetsgivaren. Övriga villkor gäller i enlighet med relevanta kollektivavtal på central eller lokal nivå.

I förordningen (1994:523) om förmåner till frivilliga anges i 2a § att personal med frivilligavtal med Försvarsmakten får ersättning för deltagande i räddningstjänst enligt de grunder som senast har avtalats i fråga om motsvarande ersättning till deltidsanställda brandmän (inom RiB, avtalet för räddningstjänstpersonal i beredskap). Skrivningen är inte tillämplig för tidsbegränsad anställning

hos civila myndigheter för tjänstgöring vid fredstida samhällstörningar. Där är huvudregeln individuell och differentierad lön utifrån aktuell lönebild och villkor enligt gällande kollektivavtal. Det finns dock exempel på att anställningsavtal för frivilliga hos civila myndigheter anger ersättningsnivåer i linje med RiB-avtalet.

I korthet om att anställa frivilliga

- ✓ Vid samverkan med frivilliga i fredstida krisberedskap kan inte reglerna om totalförsvarsplikt tillämpas, utan MSB rekommenderar att offentliga aktörer anställer de frivilligas som behövs.
- ✓ Anställning tydliggör frågor om till exempel ansvar, befogenheter och villkor.
- ✓ Det är av stor vikt att det etableras en dialog om kompetensförsörjning med hjälp av utbildade frivilliga mellan olika funktioner hos den offentliga aktören, exempelvis de som ansvarar för beredskapsplanering, HR respektive juridiska frågor.
- ✓ Det är eftersträvanvärt att planera för att nyttja samma förstärkningsresurser i hela hotskalan, men detta kräver noggrant beaktande av skyldigheter och rutiner som aktualiseras av de olika regelverk som gäller för totalförsvar respektive fredstida samhällstörningar.

Vidareläsning

För statliga myndigheter finns information och rådgivning om avtal hos Arbetsgivarverket. För kommuner och regioner finns detta att tillgå hos Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Mer resurser finns på webben!

På webbsidan för vägledningmaterialet msb.se/frivilliga finns länkar till vidareläsning och fördjupning. Resurserna på webben uppdateras löpande.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap